

Egység és sokszínűség

Örmény Biblia és vallásos társadalom

Fenti címmel nyílt kiállítás március 25-én az Országos Széchényi Könyvtárban, a Budavári Palota F-épületében. Csaknem kétéves kutatómunka eredményeként ismerheti meg az OSZK közönsége annak a hányattatott sorsú közösségnek a történetét, amely a történelemben először vette fel a kereszténységet államvallásként – mondta el a tárlat megnyitóján *Tüske László* főigazgató.

Mint felidézte, néhány éve a *Távol Araráttól* címmel az örmény diaszpóra kulturális életét mutatta be kiállítás az OSZK-ban, majd az 1915-ös örmény népirtásra emlékeztető tárlattal a nemzeti könyvtár. *Tüske László* kiemelte: az ellenük irányuló népirtás több hullámát átvészelő örménység ámulatba ejtő kulturális emlékezte példaként áll a látogatók előtt.

Az első keresztény nép *Meszrop Mastoc* (Szent *Meszrop – a szerk.*) fordításában ismerte meg a Szentírást, amely mintegy ezer évig kéziratokban terjedt, míg a XVI. század elején ki nem nyomtatták. A nyomtatott Biblia elterjedésével az örmény diaszpóra közösségei mind nagyobb teljességben élhették meg kultúrájukat, hagyományaikat és hitüket – mondta el a főigazgató.

Mint közölte: az OSZK és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) Armenológiai Intézetének együttműködésében megvalósult kiállítás létrehozásához számos elhivatott magángyűjtő is hozzájárult.

Szuromi Szabolcs Anzelm, a PPKE rektora hozzátette, hogy a kiállítás egy olyan nemzetre emlékezik, amely a történelem során és mind a mai napig hihetetlen szenvedéseken ment és megy keresztül.

A látogató nemcsak gyönyörű kézírásos és nyomtatott Bibliákkal és ősi zsoltároskönyvekkel – például egy 807-es példánnyal –, hanem az örmény családok mindennapjaiban megélt kereszténység tárgyi emlékeivel is találkozhat – méltatta a tárlatot.

Christian Lübke, a lipcsei Kelet-európai Történelmi és Kulturális Kutatóintézet (GWZO Leipzig) igazgatója arra emlékeztetett, hogy Közép-Európa és Magyarország történelme során menekülők számos hullámát fogadta be, amint erről már *Szent István* is szólt *Intelmeiben*. Ennek az etnikai és kulturális sokszínűségnek pedig távolsági kereskedőnépként az örménység is része lett.

Meline Pehlivanian, a Berlieni Állami Könyvtár Keleti Osztályának vezető helyettese hangsúlyozta, hogy a kereszténység az örmény kultúra központi eleme. Örményország már 301-ben felvette a kereszt-

ténységet mint államvallást, majd alig száz évvel később *Meszrop Mastoc* megalkotta az örmény ábécét, és lefordította az egész Bibliát. Ez a fordítás egyben az örmény írásbeliség első emléke is.

Az örmény nyelvű könyvnyomtatás 1512-ben kezdődött, de a katolikus egyház ellenállása miatt az első teljes örmény Bibliát csak 1666-ban, Amszterdamban nyomtatták ki – mondta el.

Az örményeket a világ első keresztény népeként tartják számon, akik a keresztény-muszlim érintkezési övezetben (a Perzsa, az Oszmán és az Orosz birodalmak területein) is évszázadokon keresztül megőrizték hitüket. Az államiság sokszor megélt teljes hiányában is hűek maradtak hozzá. Számos családi, vallásgyakorlathoz kötődő műkincs, valamint erdélyi örmények szertartási tárgyai is megtekinthetők. Szemlére bocsátottak olyan több mint százéves gyűjteményegyütteseket is, amelyek egy-egy oszmán-örmény család mikrotörténelmét hordozzák. A tárgyak, amelyek városról városra kísérték az örmény népirtást túlélő családokat, rávilágítanak az oszmán-örmény társadalom kulturális, nyelvi és vallási sokszínűségére.

Az örmények a Kárpát-medencéhez is szorosan kapcsolódnak. A XVII. században vándoroltak be nagyobb számban Erdélybe, ahol uniót kötöttek a katolikus egyházzal, majd viszonylag gyorsan integrálódtak a magyar társadalomba. A dualizmusban számos országgyűlési képviselőt, minisztert, sőt miniszterelnököt adtak Magyarországnak, a tizenhárom aradi vértanú közül pedig *Kiss Ernő* és *Lázár Vilmos* is erdélyi örmény származású volt.

Az első teljes örmény nyelvű Bibliát 1666-ban, Amszterdamban nyomtatták örmény kereskedők finanszírozásával, *Albrecht Dürer* művészetét közvetítő metszetekkel gazdagon illusztrálva. A Biblia kiadása az egységet jeleníti meg, a különböző területeken folytatott vallásgyakorlat viszont igencsak sokrétű. A felekezetszerveződésre a hagyományos örmény apostoli vallás mellett hatással volt a római katolikus egyház és a protestantizmus is.

A kiállítás az Országos Széchényi Könyvtár, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Armenológiai Intézete és a Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa együttműködésével valósult meg.

(MTI és OSZK alapján)